

1.3. Teisėjų imuniteto konstitucinis turinys

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Viešosios teisės institutas
Prof. dr. Vytautas Sinkevičius
El. paštas: v.sinkevicius@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-20-02-03

Santrauka. Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį draudžiama įeiti į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas, daryti ten arba teisėjo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą ar poėmį, taip pat atlikti teisėjo asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ar poėmį, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, nepagrįstai išplečia Konstitucijoje įtvirtintą teisėjų imunitetą, turintį garantuoti teisėjo nepriklausomumą, kad būtų užtikrintas teisingumo vykdymas. Pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį nėra reikalaujama Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo dėl tokių įstatymų nustatytų procesinių priemonių, kuriomis savaiame nėra suvaržoma teisėjo fizinė laisvė ir kurios būtinos siekiant greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus.

Reikšminiai žodžiai: Konstitucija, teismai, teisėjų imunitetas.

Įvadas

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2020 m. kovo 9 d. priėmė nutarimą¹ dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalies atitikties Konstitucijai, kuriuo pripažino, kad ji prieštarauja Konstitucijai. Konstitucinio Teismo nutarime atskleistas Konstitucijoje įtvirtinto teisėjų imuniteto turinys, konstatuota, kad Konstitucija numato funkcinio pobūdžio teisėjų imunitetą, turintį garantuoti teisėjo nepriklausomumą, kad būtų užtikrintas teisingumo vykdymas. Nurodytas Konstitucinio Teismo nutarimas iš esmės pakeitė iki tol buvusią Teismų įstatymo nuostatų, įtvirtinančių teisėjų imunitetą, sampratą ir jų taikymo praktiką, taip pat pirmą kartą tiesiogiai paneigė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje suformuotą teismo precedentą ir uždraudė teismams juo vadovautis. Mokslinio tyrimo tikslas – išnagrinėti Konstitucinio Teismo nutarime pateiktus naujus teisėjų imuniteto konstitucinės doktrinos aspektus. Atliekant tyrimą buvo taikomi Konstitucijos ir įstatymų sisteminės analizės, taip pat loginis, apibendrinimų ir kiti mokslinių tyrimų metodai.

1.3.1. Kodėl Seimas nutarė kreiptis į Konstitucinį Teismą?

Šią konstitucinės justicijos bylą inspiravo Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 7 d. nuosprendyje² ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartyje³ pateikta teisėjo

1 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 9 d. nutarimas. TAR, 2020-03-09, Nr. 5178.

2 Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-433-396/2018 (teisminio proceso Nr. 1-05-7-00006-2017-9), <https://www.infollex.lt/tp/1675567>.

3 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-174-303/2019. TAR, 2019-12-04, Nr. 19489.

imuniteto samprata, esą teisėjo krata, taip pat krata jo gyvenamojoje vietoje, automobilyje yra teisėjo laisvės suvaržymas, o tai reiškia, kad, norint atlikti teisėjo kratą, taip pat kratą jo gyvenamojoje vietoje, automobilyje, reikia iš anksto gauti Seimo, o laikotarpiu tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimą, nes pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį teisėjo laisvę galima suvaržyti tik gavus Seimo, o laikotarpiu tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimą.

Taip aiškindami teisėjo imunitetą, Lietuvos apeliacinis teismas ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vadovavosi Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalimi, pagal kurią „draudžiama įeiti į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas, daryti ten arba teisėjo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą ar poėmį, taip pat atlikti teisėjo asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ar poėmį, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus“⁴. Pagal Teismų įstatymo 47 straipsnio 1 dalį Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimo suvaržyti teisėjo laisvę nereikia tuo atveju, kai jis užtikamas darantis nusikalstamą veiką (*in flagranti*).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartyje suformuluota nuostata, kad teisėjo krata, taip pat krata jo gyvenamojoje vietoje, automobilyje laikytinos teisėjo laisvės suvaržymu, taigi, pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį taikyti nurodytas procesines prievartos priemonės esą galima tik gavus Seimo, o laikotarpiu tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimą, labai apsunkino teisėsaugos institucijų galimybes surinkti įrodymus, leidžiančius kreiptis į Seimą, o laikotarpiu tarp Seimo sesijų – į Respublikos Prezidentą su prašymu duoti sutikimą patraukti teisėją baudžiamojon atsakomybėn. Antai, neturint teisės atlikti asmens kratos, neįmanoma patikrinti, ar teisėjas slepia prie savęs daiktus ar dokumentus, galinčius turėti reikšmės nusikalstamai veikai tirti (Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 146 str. 2 d.); neįmanoma patikrinti ar teisėjo gyvenamoje ar tarnybiniame patalpoje, kitoje jam priklausančioje patalpoje ar kitoje vietoje yra nusikalstamos veikos įrankių, nusikalstamos veikos būdu gautų ar įgytų daiktų bei vertybių, taip pat daiktų ar dokumentų, galinčių turėti reikšmės nusikalstamai veikai tirti, arba kad koks nors asmuo jų turi (BPK 145 str.). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, uždraudęs be nurodytų kompetentingų valstybės institucijų sutikimo atlikti teisėjo kratą, taip pat kratą jo gyvenamojoje vietoje, kartu uždraudė be teisėjo sutikimo įeiti į jo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas, nes įėjimas į gyvenamąsias ar tarnybines patalpas yra minėtų procesinių veiksmų ir kitų procesinių priemonių taikymo sudedamoji dalis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartyje suformuluota teisėjo laisvės varžymo samprata darė tiesioginę įtaką ne tik baudžiamųjų bylų, bet ir administracinių nusižengimų tyrimui, nes Administracinių nusižengimų kodekse taip pat yra įtvirtintos administracinių nusižengimų teisenos užtikrinimo prievartos priemonės, kaip antai: asmens apžiūra ir daiktų patikrinimas (595 str. 4 pnk., 598 str.), daiktų ir dokumentų paėmimas (595 str. 5 pnk., 599 str.), poėmis (595 str. 6 pnk., 600 str.). Šiomis administracinių nusižengimų teisenos užtikrinimo prievartos priemonėmis yra siekiama surinkti duomenis, paimti daiktus ar dokumentus, turinčius reikšmės administracinio nusižengimo tyrimui. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartyje suformuluota teisėjo laisvės varžymo samprata, pagal kurią, kaip minėta, teisėjo krata, taip pat krata jo gyvenamojoje vietoje, automobilyje esą yra teisėjo laisvės suvaržymas, reiškė *inter alia*, kad, norint teisėjui taikyti minėtas administracinių nusižengimų teisenos užtikrinimo prievartos priemones, būtina gauti Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimą suvaržyti teisėjo laisvę.

Pagal Teismų įstatymo 23 straipsnį Aukščiausiasis Teismas yra vienintelis kasacinės instancijos teismas įsiteisėjusiems bendrosios kompetencijos teismų sprendimams, nuosprendžiams, nutartims, nutarimams (išskyrus nutarimus administracinių nusižengimų bylose) ir įsakymams peržiūrėti. Aukščiausiasis Teismas formuoja vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus. Į Aukščiausiojo Teismo nutartyse esančius

4 Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 47 straipsnio pakeitimo įstatymas. TAR, 2014-01-07, Nr. 63.

įstatymų ir kitų teisės aktų taikymo išaiškinimus atsižvelgia valstybės ir kitos institucijos, taip pat kiti asmenys, taikydami tuos pačius įstatymus ir kitus teisės aktus. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartyje pateiktas išaiškinimas, kad krata ir asmens krata yra suvaržoma (apribojama) asmens laisvė (galimybė) pasirinkti savo norimą elgesį, laisvė veikti (neveikti) atitinkamu būdu, o tai, anot Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, iš esmės reiškia tokio asmens laisvės suvaržymą, yra teisės šaltinis – *auctoritate rationis*, teisės precedentas. Konstitucinis Teismas daug kartų yra konstatavęs, kad esami aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sukurti precedentai atitinkamų kategorijų bylose susaisto visus žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismus, priimančius sprendimus analogiškose bylose, taip pat ir tuos precedentes sukūrusius aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismus *inter alia* Lietuvos apeliacinį teismą ir Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą.⁵ Vadinasi, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartyje pateikta teisėjo imuniteto samprata, pagal kurią teisėjo krata, taip pat krata jo gyvenamojoje vietoje, automobilyje yra teisėjo laisvės suvaržymas, taigi, teisėjo krata, taip pat krata jo gyvenamojoje vietoje, automobilyje galima tik tuo atveju, kai yra iš anksto gautas Seimo, o laikotarpiu tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimas, tapo privaloma visiems žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismams, priimantiems sprendimus analogiškose bylose, taip pat ir pačiam Lietuvos Aukščiausiajam Teismui.

Reaguodamas į situaciją, kuri susiklostė priėmus minėtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, Seimas 2019 m. gruodžio 20 d. nutarimu⁶ kreipėsi į Konstitucinį Teismą, prašydamas spręsti, ar Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalis, numatanti draudimus be teisėjo sutikimo įeiti į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas, daryti ten arba teisėjo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą ar poėmį, taip pat atlikti teisėjo asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ar poėmį, neprieštarauja Konstitucijai.

1.3.2. Nauji teisėjų imuniteto konstitucinės sampratos aspektai

Iki tol, kol buvo priimtas nagrinėjamas Konstitucinio Teismo nutarimas, oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje⁷ ir mokslinėje literatūroje⁸, atskleidžiant teisėjų imuniteto turinį, dažniausiai buvo apsiribojama trumpu konstatavimu, kad pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį teisėjas negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybės, suimtas, negali būti kitaip suvaržyta jo laisvė be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo. Ne ką gausesnė buvo ir Konstitucinio Teismo teisėjų imuniteto doktrina, kurioje cituojama, bet nėra aiškinama Konstitucijos 104 straipsnio 3 dalis, pagal kurią Konstitucinio Teismo teisėjai turi tokią pačią neliečiamybės teisę kaip ir Seimo nariai, t. y. Konstitucinio Teismo teisėjas be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė.⁹ Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 9 d. nutarime atskleisti nauji labai svarbūs Konstitucijoje įtvirtinto teisėjų imuniteto aspektai, suformuota išsami teisėjų imuniteto oficialioji konstitucinė doktrina.

5 Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimai, 2019 m. rugsėjo 5 d. sprendimas.

6 Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. gruodžio 20 d. nutarimas. TAR, 2019-12-27, Nr. 21363.

7 Žr., pavyzdžiui, Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d., 2007 m. gruodžio 17 d., 2010 m. gegužės 28 d. nutarimus, 2014 m. kovo 10 d. sprendimą.

8 Egidijus Jarašiūnas, *Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003), 245; Giedrė Lastauskienė, Henrikas Šinkūnas, Egidijus Kūris, „Teisėjų asmens neliečiamumas ir atsakomybė“, iš *Lietuvos teisinės institucijos* (Vilnius: Registrų centras, 2011), 186; Elena Masnevaitė, Dovilė Pūraitė-Andrikienė, Dainius Žalimas, „Teismų nepriklausomumas ir teisinių ginčų sprendimas“, iš *Krizė, teisės viešpatavimas ir žmogaus teisės* (Šiauliai: AB „Titnagas“, 2015), 460; Darius Beinoravičius, Milda Vainiutė, „Teisminės valdžios konstituciniai pagrindai“, iš *Lietuvos konstitucinė teisė* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017), 566.

9 Toma Birmontienė, „Konstitucinio Teismo teisėjų imunitetas“, iš *Konstituciniai ginčai* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019), 141, 143.

Konstitucinis Teismas 2020 m. kovo 9 d. nutarime konstatavo, kad Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalyje, aiškinant ją su Baudžiamojo proceso kodekso nuostatomis, nurodytos procesinės priemonės, t. y. asmens apžiūra ir krata, teisėjui priklausančių daiktų ir dokumentų poėmis, taip pat krata ir poėmis teisėjo gyvenamosiose ar tarnybinėse patalpose, asmeninėje ar tarnybinėje susisiekimo priemonėje, jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūra ir kiti ikiteisminio tyrimo veiksmai, be kita ko, tokie, kurių sudedamoji dalis yra įėjimas į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas, *savaime nevaržo teisėjo laisvės*. Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtintas funkcinio pobūdžio teisėjo imunitetas, turintis garantuoti teisėjo nepriklausomumą, kad būtų užtikrintas teisingumo vykdymas, todėl Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo reikalaujama tik dėl tokio teisėjo fizinės laisvės suvaržymo, kuriuo siekiama sudaryti prielaidas patraukti teisėją baudžiamojon ar kiton teisinėn atsakomybėn už nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus, *inter alia* dėl jo sulaukymo, suėmimo ar kitokio laisvės atėmimo. Tačiau pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį nėra reikalaujama Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo dėl tokių įstatymų nustatytų procesinių priemonių, kuriomis savaime nėra suvaržoma asmens fizinė laisvė ir kurios būtinos siekiant greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus, *inter alia* surinkti įrodymus ir nustatyti nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus padariusius asmenis (*inter alia* dėl kratos, poėmio, apžiūros). Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad „kitaip aiškinant Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį, esą Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimas yra būtinas dėl bet kokių procesinių priemonių, kurios nėra savaime suvaržančios asmens fizinę laisvę, bet yra susijusios su įstatymų nustatytų asmens pareigų taikant šias priemones vykdymu, būtų sudarytos prielaidos nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus padariusiems asmenims, *inter alia* teisėjams, išvengti baudžiamosios ar kitos teisinės atsakomybės“. Konstitucinio Teismo nuomone, reikalavimas gauti Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimą dėl tokių teisėjams taikomų procesinių priemonių būtų nesuderinamas su iš Konstitucijos kylančia demokratinės teisinės valstybės priederme užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinių, *inter alia* įstatymų leidėjo pareiga teisiniu reguliavimu sudaryti prielaidas greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus, teisingai išspręsti šias nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus padariusių asmenų, *inter alia* teisėjų, teisinės atsakomybės klausimą.

Kartu Konstitucinis Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas reikalavimas gauti Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimą patraukti teisėją baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę negali būti aiškinamas kaip užkertantis kelią įstatymų nustatyta tvarka *prireikus sulaikyti teisėją užtikus jį darant nusikalstamą veiką ar kitą teisės pažeidimą*. „Kitoks aiškinimas, esą be minėto sutikimo negalėtų būti suvaržoma teisėjo laisvė užtikus jį darant nusikalstamą veiką ar kitą teisės pažeidimą, būtų nesuderinamas su iš Konstitucijos kylančia demokratinės teisinės valstybės priederme užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinių, nes sudarytų prielaidas teisėjui išvengti teisinės atsakomybės už padarytą nusikalstamą veiką ar kitą teisės pažeidimą.“ Tačiau, kaip nurodė Konstitucinis Teismas, ir tokiu atveju, kai teisėjas užtinkamas darantis nusikalstamą veiką, pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį būtina be nepagrįsto delsimo gauti Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimą patraukti teisėją baudžiamojon atsakomybėn.

Aiškindamas Konstitucijos nuostatas, numatančias teisėjų imunitetą, Konstitucinis Teismas atkreipė dėmesį ir į europinius teisėjų imuniteto standartus, suformuluotus Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2010 m. lapkričio 17 d. rekomendacijoje Nr. (2010)12 „Dėl teisėjų: nepriklausomumas, veiksmingumas ir atsakomybė“, Didžiojoje teisėjų chartijoje (Pagrindiniuose principuose), priimtoje 2010 m. lapkričio 17 d., Europos Komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos), veikiančios kaip Europos Tarybos patariamoji institucija, dokumentuose. Nors nurodytų institucijų dokumentai nėra Konstitucijos aiškinimo šaltinis, bet jie akivaizdžiai turėjo įtakos jos nuostatomis aiškinti, nes Konstitucinis Teismas 2020 m. kovo 9 d. nutarime pakartojo nurodytų institucijų dokumentuose suformuluotus pagrindinius teiginius, susijusius su teisėjų imunitetu:

teisėjai turėtų būti apsaugoti nuo neleistinos išorinės įtakos, o siekiant šio tikslo, jie turėtų naudotis funkciniu – ir tik funkciniu – imunitetu, t. y. imunitetu nuo baudžiamojo persekiojimo už veiksmus, atliktus vykdant savo pareigas, išskyrus imunitetą nuo tyčinių nusikaltimų; teisėjo procesinis imunitetas, saugantis teisėją nuo baudžiamojo persekiojimo, turėtų būti skirtas teisėjui apsaugoti ne nuo baudžiamojo persekiojimo apskritai, o tik nuo neteisingų ar melagingų kaltinimų, keliamų teisėjui siekiant jam daryti poveikį; nors funkcinės garantijos yra reikalingos siekiant užtikrinti teisėjų nepriklausomumą nuo neleistinos išorinės įtakos, platus imunitetas tam nėra reikalingas, nes teismų ir teisėjų nepriklausomumas nepriklauso nuo plataus imuniteto, o teisėjai turėtų atsakyti už bet kokius nusikaltimus, atsižvelgiant į tai, kad jie gali naudotis visomis įprastomis gynybos, apeliacijos ir kitomis priemonėmis, kurios yra teisinės valstybės principo sudedamoji dalis.

Konstitucinis Teismas 2020 m. kovo 9 d. nutarime konstatavo, kad ginčijamos Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalies nuostatos, kad „draudžiama įeiti į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas, daryti ten arba teisėjo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą ar poėmį, taip pat atlikti teisėjo asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ar poėmį, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus“, įtvirtina daug platesnį teisėjų imunitetą, negu numato Konstitucija, todėl jai prieštarauja.

Nors Seimas kreipėsi į Konstitucinį Teismą prašydamas ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja Teismų įstatymo nuostatos, Konstitucinis Teismas savo iniciatyva išplėtė tyrimo apimtį ir kartu išnagrinėjo, ar Konstitucijai neprieštarauja Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatos, įtvirtinančios Konstitucinio Teismo teisėjų imunitetą.¹⁰ Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio 4 dalyje buvo numatyta, kad tik tada, kai nustatyta tvarka Konstitucinio Teismo teisėjui yra iškelta baudžiamoji byla, leidžiama atlikti šiuos veiksmus: įeiti į Konstitucinio Teismo teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas; daryti Konstitucinio Teismo teisėjo gyvenamosiose ar tarnybinėse patalpose arba jo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą arba poėmį; atlikti Konstitucinio Teismo teisėjo asmens apžiūrą ar kratą; atlikti Konstitucinio Teismo teisėjui priklausančių daiktų bei dokumentų apžiūrą ar poėmį.¹¹ Vadinausi, Konstitucinio Teismo įstatyme buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį, siekiant Konstitucinio Teismo teisėjo atžvilgiu atlikti minėtus veiksmus, prieš tai buvo būtina gauti Seimo sutikimą patraukti Konstitucinio Teismo teisėją baudžiamojon atsakomybėn (t. y. laikyti jį įtariamuoju), jį suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę. Kol nėra gautas Seimo sutikimas patraukti Konstitucinio Teismo teisėją baudžiamojon atsakomybėn (t. y. laikyti jį įtariamuoju), jį suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę, tol Konstitucinio Teismo teisėjo atžvilgiu nurodytų veiksmų atlikti negalima.

Aiškindamas Konstitucijos nuostatas, įtvirtinančias Konstitucinio Teismo teisėjų imunitetą, Konstitucinis Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pagal Konstitucijos 104 straipsnio 4 dalį Konstitucinio Teismo teisėjai turi tokią pat asmens neliečiamybės teisę kaip ir Seimo nariai, t. y. Konstitucinio Teismo teisėjas be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė. Buvo pabrėžta ir tai, kad Konstitucijoje įtvirtintas Konstitucinio Teismo teisėjų, kaip ir kitų teismų teisėjų, imunitetas yra funkcinio pobūdžio: jo paskirtis – garantuoti Konstitucinio Teismo teisėjo nepriklausomumą, kad būtų užtikrintas konstitucinio teisingumo vykdymas, garantuojama Konstitucijos viršenybė teisės sistemoje ir konstitucinis teisėtumas. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad nėra konstitucinio pagrindo Konstitucijos 104 straipsnio 4 dalyje įtvirtinto Konstitucinio Teismo teisėjo imuniteto apimties aiškinti kitaip, nei Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto teisėjo imuniteto apimties. Vadovaudamasis tais

¹⁰ Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog jis, nustatęs, kad Konstitucijai prieštarauja pareiškėjo neginčijamos nuostatos, įtvirtintos tame pačiame teisės akte, kurio kitų nuostatų atitiktį Konstitucijai pareiškėjas ginčija, privalo tai konstatuoti (*inter alia* 2015 m. birželio 11 d., 2018 m. kovo 2 d., 2020 m. vasario 18 d. nutarimai). Tai taikytina ir pareiškėjo neginčijamoms, tačiau iš esmės tapačius santykius reguliuojančioms nuostatoms, įtvirtintoms kitame teisės akte. Konstitucinio teisingumo įgyvendinimas suponuoja tai, kad Konstitucijai prieštaraujantis teisės aktas (jo dalis) turi būti pašalintas iš teisės sistemos (*inter alia* 2001 m. lapkričio 29 d., 2018 m. kovo 2 d., 2020 m. vasario 18 d. nutarimai).

¹¹ Konstitucinio Teismo įstatymas. *Lietuvos aidas*, 1993, Nr. 24-0; *Valstybės žinios*, 1993, Nr. 6-120.

pačiais argumentais, dėl kurių Teismų įstatymo nuostatos, įtvirtinančios teisėjų imunitetą, buvo pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai, Konstitucinis Teismas nutarė, kad Konstitucijai prieštarauja ir Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio 4 dalis, nes ji numato platesnį Konstitucinio Teismo teisėjų imunitetą negu tas, kuris įtvirtintas Konstitucijoje.

1.3.3. Kaip Konstitucinis Teismas paneigė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotą teismo precedentą?

Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 9 d. nutarimas yra svarbus ne tik dėl to, kad jame atskleistas Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių teisėjų imunitetą, turinys, taip pat pirmą kartą panaudotas „teisėjų funkcinio imuniteto“ terminas ir pateikta jo samprata. Nurodytas Konstitucinio Teismo nutarimas yra ypatingas ir dėl to, kad jame Konstitucinis Teismas pirmą kartą tiesiogiai paneigė kitos teismų sistemos (bendrosios kompetencijos teismų) aukščiausiosios instancijos teismo, t. y. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, suformuotą teisės precedentą ir uždraudė juo vadovautis visiems teismams, taip pat ir Lietuvos Aukščiausiajam Teismui.

Minėta, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartis yra teismo precedentas, joje pateikta teisėjo imuniteto samprata, pagal kurią teisėjo krata, taip pat krata jo gyvenamojoje vietoje, automobilyje yra teisėjo laisvės suvaržymas, taigi, teisėjo krata, taip pat krata jo gyvenamojoje vietoje, automobilyje galima tik tuo atveju, kai yra iš anksto gautas Seimo, o laikotarpiu tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimas, tapo privaloma visiems žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismams, priimančioms sprendimus analogiškose bylose, taip pat ir pačiam Lietuvos Aukščiausiajam Teismui. Aiškindamas Konstitucijos nuostatas, susijusias su teismų pareiga vadovautis teismų precedentais, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad teismų precedentai negali prieštarauti oficialiai konstitucinei doktrinai.¹² Siekdamas pašalinti bet kokias abejones, ar po Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 9 d. nutarimo įsigaliojimo ir toliau gali būti vadovaujama minėtoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje pateikta teisėjo imuniteto samprata, Konstitucinis Teismas konstatavo, kad „minėta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartis nelaikytina teismo precedentu tiek, kiek joje pateiktas šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu prieštaraujanti Konstitucijai pripažintos Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalies aiškinimas“. Tai reiškia, kad teismai, spręsdami klausimus, susijusius su teisėjų imunitetu, ne tik nėra saistomi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartyje pateiktos teisėjo imuniteto sampratos, bet neturi teisės (negali) ja vadovautis. Savo sukurtu teisės precedentu negali vadovautis ir pats Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.

Išvados

1. Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalyje, 104 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas funkcinio pobūdžio teisėjo imunitetas, turintis garantuoti teisėjo nepriklausomumą, kad būtų užtikrintas teisingumo vykdymas, todėl Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo reikalaujama tik dėl tokio teisėjo fizinės laisvės suvaržymo, kuriuo siekiama sudaryti prielaidas patraukti teisėją baudžiamojon ar kitiems teisinėms atsakomybėms už nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus, *inter alia* dėl jo sulaikymo, suėmimo ar kitokio laisvės atėmimo.
2. Pagal Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalį, 104 straipsnio 4 dalį nėra reikalaujama Seimo ar Respublikos Prezidento sutikimo dėl tokių įstatymų nustatytų procesinių priemonių, kuriomis savaime nėra suvaržoma teisėjo fizinė laisvė ir kurios būtinos siekiant greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus.

¹² Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 111-4549.

3. Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas labai išplėtė Konstitucijoje įtvirtinto teisėjų imuniteto apimtį, todėl Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 9 d. nutarimu jis buvo pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai.
4. Bendrosios kompetencijos teismų ir specializuotų teismų (administracinių teismų), taip pat ir jų aukščiausių instancijų suformuoti precedentai negali prieštarauti oficialiajai konstitucinei doktrinai. Konstitucinis Teismas turi įgaliojimus konstatuoti, kad bendrosios kompetencijos teismų ir specializuotų teismų (administracinių teismų), taip pat ir jų aukščiausių instancijų suformuoti precedentai negali būti taikomi, taip pat konstatuoti, kokia apimtimi jie gali būti taikomi.

The Constitutional Contents of the Immunity of Judges

Mykolas Romeris University Law School
 Institute of Public Law
Prof. dr. Vytautas Sinkevičius
 E-mail: v.sinkevicius@mruni.eu

Summary. *The legal regulation laid down in Paragraph 2 of Article 47 of the Law on Courts, according to which the entry into the residential or office premises of a judge, an inspection or a search of or making a seizure in such premises, an inspection or a search of or making a seizure in a personal or service car or other personal means of transport of a judge, an inspection or a search of a judge, or an inspection or making a seizure of the items or documents of a judge is prohibited, except in cases provided for by law, unreasonably extends the scope of judges' immunity, entrenched in the Constitution, therefore, is in conflict with the Constitution. The Constitution provides for a judge's functional immunity, intended to guarantee a judge's independence in order to ensure the administration of justice. Under Paragraph 2 of Article 114 of the Constitution, no consent of the Seimas or of the President of the Republic is required for such procedural measures provided for by law that, in themselves, do not restrict the physical liberty of a judge and that are necessary for the speedy disclosure and thorough investigation of criminal acts and other violations of law.*

Keywords: *The Constitution, courts, the immunity of judges.*